

İslam İktisadı ve Finansı Alanında 50 Kavram

Editör
Mücahit ÖZDEMİR

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1492

Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Kitabe Yayınları

Yayın No | Publication Number: 103

Kitap Adı: İslam İktisadı ve Finansı Alanında 50 Kavram

Book Title (English): 50 Fundamental Concepts in Islamic Economics and Finance

ISBN: 978-625-95367-4-3

DOI: <https://doi.org/10.70458/fcr.9786259536743>

Editör | Editor: Mücahit ÖZDEMİR | orcid.org/0000-0002-4455-5943

Kurum | Institution: Bursa Uludağ Üniversitesi

ROR ID: ror.org/03tg3eb07

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Edited Book

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 264

Yayın Tarihi | Publication Date: Aralık | December 2024

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: GBA | Ekonomi | Economics

BISAC: BUS052000 | İşletme ve Ekonomi / Ekonomi / İktisat / Genel | Business & Economics / Economics / General

THEMA: ECON000000 | Ekonomi | Economics

LC: HC59.7 | Ekonomik Sistemler | Economic Systems

Atf Bilgisi | Cite as: Özdemir, Mücahit (ed.). *İslam İktisadı ve Finansı Alanında 50 Kavram*. Ankara: Kitabe Yayınları, 2024.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

İslam İktisadı ve Finansı Alanında 50 Kavram

Editör
Mücahit ÖZDEMİR

Editör Hakkında | About the Editor

Mücahit ÖZDEMİR

2009 yılında Boğaziçi Üniversitesi İktisat bölümünden mezun oldu. 2010-2014 yılları arasında Albaraka Türk Katılım Bankası'nda çalıştı. 2013 yılında Marmara Üniversitesi Bankacılık Bölümü yüksek lisans programını tamamladı. Nisan 2016-Eylül 2017 tarihleri arasında İngiltere'de Durham Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansı Merkezi'nde misafir akademisyen olarak bulundu. Aynı zamanda Durham Üniversitesi Islamic Finance and Management programından mastır derecesi aldı. Kasım 2018'de Sakarya Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansı bölümünde doktorasını tamamladı. 2021-2022 yılları arasında Durham Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansı Merkezi'nde doktora sonrası araştırma programı kapsamında bulundu. Aralık 2014'ten 2022 yılına kadar Sakarya Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansı Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde çalıştı. Şu an Bursa Uludağ Üniversitesi İktisat Bölümünde görev yapmaktadır. İslami finans, katılım bankacılığı ve İslami mikrofinans konularında kitap ve makale çalışmaları bulunmaktadır.

Mücahit ÖZDEMİR

He graduated from Boğaziçi University, Department of Economics in 2009. He worked at Albaraka Türk Participation Bank between 2010-2014. He completed his master's degree in Banking at Marmara University in 2013. He was a visiting scholar at Durham University, Center for Islamic Economics and Finance in the UK between April 2016-September 2017. He also received his master's degree from Durham University, Islamic Finance and Management program. He completed his PhD in Islamic Economics and Finance at Sakarya University in November 2018. He was a postdoctoral researcher at Durham University, Center for Islamic Economics and Finance between 2021-2022. He worked at Sakarya University, Center for Islamic Economics and Finance from December 2014 to 2022. He currently works at Bursa Uludağ University, Department of Economics. He has books and articles on Islamic finance, participation banking and Islamic microfinance.

Kitap Hakkında

İslam İktisadı ve Finansı Alanında 50 Kavram

İslam iktisadı, insanların refahını tevhid esasına dayalı olarak adalet, paylaşım, emanet gibi ilkeler doğrultusunda ele alan bir iktisadi sistemdir. Bu alan, dünya ve ahiret dengesini gözeterek ekonomik faaliyetlerin İslami kurallar zemininde yürütülmesini hedefler. İslami finans, şer'i esaslara uygun faizsiz bir finansal yapıyı öngörürken, bir alt alan olan İslami sosyal finans ise dayanışma ve yardımlaşmaya dayalı zekât, sadaka, vakıf ve karz-ı hasen gibi araçlarla toplumsal refahı artırmayı amaçlar.

Sözleşmelerin önemi İslami finansın temelini oluşturmaktadır. Akitler, aşırı belirsizlikten (garar) arındırılmış, risk paylaşımını esas alan ve adil bir yapıya sahip olmalıdır. Bu çerçevede İslam'da birçok sözleşme türü meşru olarak uzun yıllardır uygulanmış ve bir çok farklı ihtiyacın çözülmesinde roller oynamıştır. Örneğin, mudârebe ve müşâreke gibi ortaklık modelleri ile taraflar kâr ve zararı paylaşırken, selem ve istisna' gibi sözleşmeler ise ticaretin desteklenmesini sağlamaktadır. Modern dönemde İslami finans kuruluşları da söz konusu sözleşmeleri aktif bir şekilde kullanan, farklı kurumsal modeller altında faaliyet gösteren müesseselerdir.

İslami finans kurumları, bireysel ve toplumsal kalkınmayı desteklemek için oluşturulmuş ve uzun yıllardır farklı ülkelerde milyonlarca insana finansal ürün ve hizmetler sunmaktadır. İslami bankacılıkla ön plana çıkan İslami finans sektörü, sermaye piyasaları, sigortacılık sektörü gibi alt alanların da katkılarıyla genişlemiştir. İslam iktisadı ve finansı alanı sadece uygulama sahasından ilgi çekmemiş akademik çevreler ve toplumun genelinden de son yıllarda ciddi bir teveccüh görmektedir. Bu nedenle öne çıkan kavramların anlaşılır bir şekilde ele alınmasına ihtiyaç vardır. Bu amaçla elinizdeki eserde, İslam iktisadı ve finansında öne çıkan 50 kavram alanında uzman kişiler tarafından açıklanmıştır ve bu konularda bilgi sahibi olmak isteyenlere temel bir başlangıç sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam iktisadı; İslami finans; İslam iktisat tarihi; Sözleşmeler; Kurumlar

About the Book

50 Fundamental Concepts in Islamic Economics and Finance

Islamic economics is an economic system that addresses the welfare of people based on the principles of tawhid, through justice, sharing, and trust principles. This field aims to carry out economic activities on the basis of Islamic rules by considering the balance between this world and the hereafter. While Islamic finance envisages an interest-free financial structure in accordance with the principles of Shari'ah, Islamic social finance, which is a sub-field, aims to increase social welfare through instruments such as zakat, sadaqah, waqf, and qard al hasan based on solidarity and cooperation.

The importance of contracts forms the basis of Islamic finance. Contracts should be free from excessive uncertainty (gharar), based on risk sharing, and have a fair structure. Within this framework, many types of contracts have been legitimately applied in Islam for many years and have played roles in solving various needs. For example, while the parties share profits and losses with partnership models such as mudaraba and musharaka, contracts such as salam and istisna provide support for trade. In the modern era, Islamic financial institutions are organizations that actively use these contracts and operate under different institutional models.

Islamic financial institutions were established to support individual and social development and have been providing financial products and services to millions of people in different countries for many years. Islamic finance sector, which comes to the fore with Islamic banking, has expanded with the contributions of sub-fields such as capital markets and the insurance sector. Islamic economics and finance have attracted attention not only from the practitioners but also from academic circles and the general society in recent years. For this reason, there is a need for the prominent concepts and leading institutions to be addressed in an understandable manner. Therefore, in this book, 50 fundamental concepts in Islamic economics and finance have been addressed by experts in the field and provide a basic introduction to those who want to gain knowledge on these subjects.

Keywords: Islamic economics, Islamic finance, Islamic economic history, Contracts, Institutions

ÖN SÖZ

Bu kitap, Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) iş birliği ile hazırlanan İslam iktisadı ve finansı alanındaki kavramları İngilizce karşılıkları, kullanım alternatifleri, örnek cümlelerle paydaşların istifadesine sunan Katılım Sözlük (<https://tkbb.org.tr/katilim-sozluk>) çalışmasında öne çıkan 50 kavramı daha detaylı ele almak üzere hazırlanmıştır. Katılım Sözlük, iki yıllık bir emek sonunda İngilizceden Türkçeye çevrilen kitaplardaki kavramların kullanım çeşitliliklerini alternatif cümlelerle ortaya koyan bir projedir. Sözlükte, İslam iktisadı ve finansındaki yaklaşık iki bine yakın kavram ele alınmıştır. Bu kapsamda içeriklerinden seçilen 50 kavram daha detaylı bilgi almak isteyen okuyucular için kısa bir şekilde açıklanmıştır.

Seçilen kavramlar bu eserde ilgili yedi başlık altında sunulmuştur. İlk bölümde daha çok İslam iktisadıyla ilgili kavramlara yer verilmiştir. İkinci bölümde yine İslam iktisadı ile ilgili kavramlar ön plana çıkmakta ancak bu sefer İslam iktisat tarihinde kendisine yer bulan müstakil uygulama ve ilişkili kavramlar bir arada sunulmaktadır. İslam iktisadının bir alt alanı olan İslami finansa geçmeden önce, İslami finans kurumları tarafından kullanılan akitlerin temel özellikleri İslami Finans Sözleşmelerinin Temel Özellikleri başlıklı üçüncü bölümde yedi kavram üzerinden ele alınmıştır. İslami finanstaki temel sözleşmeler de bu alt yapı üzerine sonraki bölümde açıklanmıştır. Daha daraltılmış bir alan olan ve diğer başlıklarla da belirli seviyelerde ilişkisi bulunan çeşitli kavramlar da İslami Sosyal Finans bölümünde incelenmiştir. Son bölümde ise dünyadaki İslami finans kurumları içerisinde kendilerine has yönleri nedeniyle en önde gelenler ele alınmıştır. Kavramların açıklanmasında kullanılan eserlerin künyelerine her bölümün sonunda toplu olarak yer verilmiştir.

Kitap bölümlerindeki kavramlar olabildiğince birbiri ile ilişkili olanlardan seçilmiştir. Ancak bu yapılırken pratik bir tercihin sonucu olarak bazı bölümlerde sınırlamaya gidilmiştir. Birbiri ile ilişkili kavramlar çapraz olarak da okunabilir. Ele alınan kavramlar, Katılım Sözlük sitesine de ekleneceği için araştırmacılar, müstakil olarak da onlara erişim sağlayabilecektir.

İslam İktisadı ve Finansı Kavramları üzerine devam eden projenin bir parçası olan bu ilk 50 kavramın ilerleyen dönemde genişlemesi ve Katılım Sözlük üzerinden araştırmacıların istifadesine daha birçok temel kavramın sunulması amaçlanmaktadır.

Sözlük ve bu kitapta ele alınan kavramlarla ilgili yorumlarımızı mucahitozdemir@uludag.edu.tr adresine iletmenizden memnuniyet duyarız.

Kitapta bölümlere katkı sunan değerli hocalarımıza iki yılı aşkın bir süre sabırla çalıştıkları için hassaten teşekkürlerimi sunmak isterim. Proje sonucunda ortaya çıkan elli kavramı sade ve en anlaşılır şekilde açıklamak üzere ortaya koydukları emek takdire şayandır. Çalışmanın fikir aşamasının hemen ardından kapılarını çaldığımızda sağladıkları iş birliği ve destekleri için TKBB'ye, özelde ise Genel Sekreter İsmail Vural, Genel Sekreter Yardımcısı Fatma Çınar ve Destek Hizmetleri Müdürü Halis Çelenk'e şahsım ve proje ekibindeki arkadaşlarım adına şükranlarımızı sunmak isterim.

Büyük bir emek sarf edilerek ortaya çıkarılan bu eser elbette hatalar ve geliştirilecek yönler barındırmaktadır. Bu eksikliklerle ilgili geri bildirimlerden memnuniyet duyacağımızı belirtmek isterim. Bir başlangıç adımı olarak gördüğümüz ve daha kapsamlı hale gelmesini umut ettiğimiz kavramlar kitabımızın İslam iktisadı alanına faydalı olması duasıyla.

Doç. Dr. Mücahit ÖZDEMİR

Editör

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
--------------	---

BÖLÜM 1

İSLAM İKTİSADI VE BAZI TEMEL KAVRAMLARI

Erhan AKKAŞ

Giriş.....	13
Kavram 1: İslam İktisadı	14
Kavram 2: Bilginin İslamileştirilmesi	16
Kavram 3: Sosyal Refah	20
Kavram 4: Etik	23
Kavram 5: Servet.....	25
Kavram 6: Felah.....	27
Kavram 7: Sürdürülebilir Kalkınma	30

BÖLÜM 2

İSLAM TARİHİNDEN İKTİSADİ KAVRAMLAR

Öznur ÖZDEMİR

Giriş.....	37
Kavram 8: Makâsîdü'ş-şerîa	39
Kavram 9: İçtihad	43
Kavram 10: Adalet	46
Kavram 11: Vergi.....	50
Kavram 12: İktâ	53
Kavram 13: Hisbe.....	57
Kavram 14: Vakıf	61

BÖLÜM 3

İSLAM İKTİSADINDA SÖZLEŞMELERİN ÖZELLİKLERİ

Nazan LİLA

Giriş.....	71
Kavram 15: Muâmelât.....	71
Kavram 16: Akit.....	75
Kavram 17: Garar	80

Kavram 18: Ayn	84
Kavram 19: Mebi	88
Kavram 20: Bey'	92
Kavram 21: Vekâlet.....	97

BÖLÜM 4

İSLAMİ FİNANS SÖZLEŞMELERİ

Mücahit ÖZDEMİR-Burak ÇIKIRYEL

Giriş.....	105
Kavram 22: Murabaha	105
Kavram 23: İcâre.....	110
Kavram 24: Selem	114
Kavram 25: İstisna'	118
Kavram 26: Mudârebe.....	122
Kavram 27: Müşâreke	127
Kavram 28: Teverruk	132

BÖLÜM 5

İSLAMİ FİNANSTA TEMEL KAVRAMLAR

Burak ÇIKIRYEL-Hüseyin BURGAZOĞLU

Giriş.....	141
Kavram 29: İslami Finans	141
Kavram 30: Faiz	147
Kavram 31: Paranın Zaman Değeri	154
Kavram 32: Risk Paylaşımı	160
Kavram 33: Kâr ve Zarar Paylaşımı	165
Kavram 34: Şer'i Yönetişim	169
Kavram 35: İslami Bankacılık	174
Kavram 36: Sukuk.....	178
Kavram 37: İslami Kitle Fonlaması	183

BÖLÜM 6

İSLAMİ SOSYAL FİNANS

Ali Can YENİCE-Mücahit ÖZDEMİR

Giriş.....	193
Kavram 38: İslami Sosyal Finans	194
Kavram 39: Zekât	197

Kavram 40: Sadaka	201
Kavram 41: Karz-ı Hasen	205
Kavram 42: İslami Mikrofinans.....	210
Kavram 43: Tekâfül	215
Kavram 44: Kooperatif	219

BÖLÜM 7

İSLAMİ FİNANS KURUMLARI

Hüseyin BURGAZOĞLU-Ali Can YENİCE

Giriş.....	227
Kavram 45: Mit Ghamr Tasarruf Bankası.....	228
Kavram 46: Tabung Haji (Hac Sandığı)	233
Kavram 47: İslam Kalkınma Bankası.....	236
Kavram 48: Dubai İslam Bankası	242
Kavram 49: İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI).....	247
Kavram 50: Uluslararası Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB).....	253
DİZİN	261